

Osijek

Grupa 4

Vlastimir Kusik

Izložbom „Grupe 4“ u Galeriji Zodijak započela je ovogodišnja likovna sezona u Osijeku. Vrata Galerije otvorena su trojici slikara i grafičara te jednom kiparu koji su istupili pod nazivom „Grupa 4“. Osnovno je načelo svakog grupnog izlaganja, da se u cjelini sagleda pojedinačno, kao i da se u svakom pojedinačnom djelu uoči da je ono integralni dio jedne sagledive i čitljive cjeline. Da bi se to ostvarilo potrebno je kritičko uočavanje bitnog likovnog problema a to je prostor. U kolikoj mjeri je taj prostor definiran kao mjesto jednog složenog likovnog događanja, utoliko je i ostvarena bitna pretpostavka na osnovu koje se i vrši vrednovanje samog izloženog materijala. Prostor u koji su stavljeni objekti i skulpture je zaokružena cjelina, unutar koje se ostvaruju mogućnosti korelacije svakog od izloženih predmeta između sebe kao i izravnog aktivnog događanja između objekta i promatrača, budući da i sami objekti koji su izloženi pretpostavljaju mehaničku intervenciju svakog posjetioca. Posjetiocu je pružena mogućnost da ne samo mjenjanjem svog položaja vidi različite vizure objekta koji promatra, već mu je omogućeno da izravno pomiče sam objekat. **Ivan Dorogi** postavio je sedam svojih objekata-grafika, čije bi se prvotno stajalište moglo naći u iskustvima op-arta. Vještim komponiranjem geometrijskih oblika (trokut, kvadrat) čije su površine rješene crno-bjelim pegama, ne samo da se stvaraju složeni optički efekti, već se stvaraju prostori različitih dimenzija koje određuje svaki posjetilac budući da je u mogućnosti da im sam određuje oblik i dimenziju. **Boro Ivandić** izložio je sedam velikih kompozicija, koje su napravljene tako da je teško razlučiti da li se radi o uvećanim kadrovima stripa ili filma. Međutim upravo mu je to bila namjera

budući da koristeći princip montaže simultano eksperimentira sa izrazima ta dva medija. Tim zahvatom prevazilaze se okviri jednog i drugog medija, te se njihovim prožimanjem ostvaruje jedna nova dimenzija. Ivandić se međutim ne zadovoljava samo tim zahvatom na užem grafičkom (dakle formalnom) izražavanju, već tom izrazu daje i jedan satirički izraz koji proizlazi u odnosu na iskustva ekonomske propagande, tako da je ostvaren jedan vid antipropagande.

Branimir D. Kusik koristi iskustva koja je moguće steći u blizini slikara i grafičara čiji je učenik (Stupica, Pogačnik) a polazeći od iskustva pop-arta uspijeva dati jedan svoj izraz, čije su bitne oznake poznavanje tehnike i mogućnosti koje pružaju materijali koje koristi. Na velike panel ploče aplicirane su slike i tekstovi uzeti iz novina, a širokim potezima četke ili valjka nanošena je boja (crvena, plava), tako da je ostvaren ekspresivan efekat, koji u jednom trenutku može biti dekorativan. Kusik to, međutim, sprečava na dva načina, prvo što organiziranjem tih ploča organizira i sam prostor, i drugo, što sama slika (iz novina), koja je vještini tehničkim zahvatom aplicirana na ploče i tekst koji je uzet, može, iako je slučajno izabran, biti predmet ikonološke analize.

Marijan Sušac, jedini je kipar u grupi. Izložio je šest svojih skulptura, četiri u gipsu, jednu u mramoru i jednu u bronzi. Iako se još nalazi u procesu pročišćavanja svog izraza od nekih akademskih primjesa, uspio je da ostvari čitljivost svog principa, koji se sastoji u prevođenju organske forme na njenu suštinu tj. znak. Skulpture svojim oblim volumenima i rasporedom stoje kao antiteza transparentnim površinama ostalih izlagača čime je potencirana kako njihova voluminoznost, tako i plošnost grafičkih izložaka, što je bila osnovna namjera izlagača.

Rijeka

Bijenale mladih

Milan Zinaić

Rijetkom upornošću i entuzijazmom radnici riječke Moderne galerije uspijevaju već petnaestu godinu uspješno odoljevati svim teškoćama i za ovakvu vrst likovnih manifestacija tipičnih kriza (od nedovoljnih dotacija do organizacione i vremenske nemogućnosti da se do kraja udovolji širini koncepcije) u redovnom pripremanju i postavljanju Bijenala mladih, smotre mlade generacije umjetnika do 35 godina starosti. Hrabro i konzekventno razvijana ideja uspjela si je tako ostvariti autoritet meritorne situacije iz koje je bilo moguće u nas najkonkretnije sagledavanje stanja likovnog stvaralaštva mladih umjetnika iz čitave Jugoslavije. I konačno toliko puta spominjana činjenica da su upravo putem Bijenala mladih u naš likovni vrh promovirana imena poput Džamonje, Šuteja, Veličkovića, Francine Doleneć, Rotara, Vulasa, Nives Kavurić-Kurtović i drugih možda najslikovitije govori o značenju Bijenala i njegovoj reprezentativnosti za praćenje događanja na aktualnoj sceni jugoslavenske likovne umjetnosti. Dojmove i pitanja koja nam je ovogodišnji Bijenale, osmi po redu, ostavio možemo svesti na nekoliko bitnih činjenica:

- od 154 prijave mladih slikara i kipara iz čitave zemlje tek je njih 70 prošao ovaj put vrlo oštar i dosljedan kriterij žirija;
- ažurnost u asimiliranju, provjeravanju i revitaliziranju iskustava i postignuća suvremenog plastičkog pokreta u svijetu i kod nas čini se sada najizrazitija;

— u tom slijedu trend isključivo individualnog stvaralačkog istraživanja i doprinosa unutar i izvan postojećeg iskustva i sistema vrijednosti uvjetovao je ipak značajan broj hrabrih i zanimljivih prodora sa samosvojnim konceptima uz zamjetljivu množinu opredjeljenja kojima su očito samo formalna odstupanja od postojećih konvencija cilj dovoljan sam po sebi.

Sve to rezultiralo je na kraju načelan utisak o kvalitetnom standardu i stvaralačkoj zrelosti relativno brojnog našeg likovnog „podmlatka“, što ohrabruje bar u smislu da smo u našoj cjelokupnoj likovnoj situaciji postakademcima omogućili nesmetan razvoj u slobodnom konstituiranju i oslobađanju njihovog osobnog autorskog stava i mišljenja.

Već na ranijem Bijenalu zabilježen snažniji obrat figuraciji najavio je orijentaciju i većine prisutnih na ovogodišnjoj smotri k realističkom prosedeu, omogućivši istodobno uvid u rezultate tog razvojnog slijeda. Tako je sada broj poklonika hiperrealističkog slikarstva uveliko porastao, dok je s drugačijim figurativnim konceptom (bilo s karakteristikama pop-artističkog ikonografskog inventara, tradicionalističkog figurativnog mišljenja (nadrealizam na pr.) ili pak ekspresivnog realizma), istupio razmjerno jednak broj autora.

Dosljednijem „prepisanju“ jezika hiper-realizma prilaze Berko, Jadranka Fatur, Herman Gvardjančić, Janez Hafner, Živko Ma-

rušić i Mirjana Muljević. No, radovi Gvardjančiča među ovom grupom jedino svojom ingenioznošću u svježim, originalnim i neočekivanim kadriranjima djelova pejzaža (Cumulusi, Tipičan predio) ukazuju na odlučniji napor da se kreativni obzor hiperrealističkog iskustva još jednom provjeri ili proširi. Krajnost hiperrealizma i njegovu „fotografsku“ faktografičnost na određen, drugačiji način preispituju, unošenjem novih ideja, kao i pokušavanjem da je podrede novom formalno-sadržajnom kontekstu Anton Demšar, Nenad Jakešević i Ratimir Pušelja. Racionalizirana poetika Pušeljinu i intelektualni angažman kojim posebno plijene pažnju njegova acril-platna „M-EC“ i „Velika nostalgija“ čine se u ovom trenutku posebno zanimljivim.

Bizarni, fantastični realizam Sonje Lamut, stroga formalistična gesta Miroslava Arsića (Crvena kaciga), Franca Curka (Coca-cola), Nenada Opačića (Sraz), Marije Rus (Plantaza naranči) i Aleksandra Cvetkovića (Formiranje oblaka) varirana od opsjene mogućnostima interpretacije vizualnosti predmeta svakodnevnog okoline do sklonosti racionalizatorskog tretmana likovnosti određenog motiva, te intimistička kontemplativnost radova Jure Cihlara (Bez žutih ruža), Emila-Roberta Tanaya (Tišina) i Ane Temkove (Sjećanje na Italiju) primjeri su na kojima je moguće dokazivati tvrdnju da je figuracija još uvijek dovoljno otvoreno područje istraživanja. Laureati 8. bijenala Ivica Šiško i Gustav Gnamuš odlikuju se upravo osobenošću i konciznom usmjere-

nosti u načinu prepoznavanja takvih mogućnosti. Esteticizam apstrakcije i bogato iskustvo koje od početka na tom planu usvajano nužno ostavlja i u ovoj generaciji traga. Krepost te tradicije naročito se očituje u ostvarenjima Ivana Kuduza (Crveni prostor), Vinka Fištera (Imedijalno prisustvo krajolika III) i Pavela Florijančiča (Lijevo drvo).

Skulptura je na ovogodišnjem Bijenalu srazmjerno malo prisutna naspram slikarskog dijela, međutim vrijednosti i izvornost pojedinih opredjeljenja ostavljaju upečatljiv dojam. Radovi nagrade-nih Dragice-Čadež Lapajne i Ratka Petrića mogu se tako apostrofirati i kao najsadržajnije dostignuća ove selekcije. Sardonska skulptura Petrića „Sjećanje na gospođu X“ bizarnošću i anties-tetizirajućom formom svoju svjesnu vizualnu agresivnost uspijeva u neobično snažnoj mjeri ostaviti u sjećanju promatrača. Praoblici koje Lapajnova stilizira u totemski mistične volumene apostrofirajući jedan osobeni znakovni sustav kao imaginativni sadržaj posve izvornog porijekla više su nego zrelost jedne kreativnosti.

Primjeri Dragutina Grgasa (Torzo), Ljubomira Karine (Kompozicija A), Ante Marinovića (Erotični prolaz) i Dušana Rusalića (Micanje) govore u prilog jakoj tradiciji istraživanja čiste forme u volumenu koja ne uzmiče pred i u skulpturi sve izraženijoj figurativnom orijentacijom (Violić, Vodopivec, Smerdu-Putrih, Bratelj).

Ivo Friščić

Milan Zinaić

Potaknut obratom k figurativnom izrazu koji u većem dijelu karakterizira aktualan razvoj u suvremenom likovnom pokretu Ivo Friščić ovom izložbom predstavlja svoja novija istraživanja koja predstavljaju autentičnu evoluciju od ranijih geometrijskih stilizacija urbanog pejzaža u pravcu „hiperrealizma“.

Ostvarujući posve samosvojnu likovnu poetiku i koncept čije premise su samo djelom identificiranje sa standardom jezika toliko polemiziranog „novog realizma“, on u tretmanu svojih realističkih motiva uspijeva izraziti jednu naročitu sintezu gotovo apstraktnih geometrijskih forme i organskih oblika sažimajući u takvom kontekstu svoja ranija istraživanja i nova saznanja u začudno harmonizirane cjeline. Platna „Dijabolici“, „Žrtve“, „Razlom“, „Tjelesnost“, „Incident“ i druga na taj način možemo definirati kao traganje za novim opravdanjima smisla i značenja javljanja „hiperrealizma“, traganja koja s dovoljno razloga rastvaraju i brišu oštre granice koja su famozni njime afirmiran „fotografski“ perfekcionizam u preslikavanju banalnih simbola potrošačke civilizacije kao cilj dovoljan sam sebi zavele u neizbježan razvojni čorsokak.

Friščić koncentririra svoju pažnju na motiv istovremeno i kao vizualni kroničar tog visoko-urbaniziranog, ekološki ugroženog pejzaža i kao njegov komentator, intelektualno angažirani interpret

koji taj razulareni ritam civilizacijskog rasta čovjeka i njegove okoline vidi prije svega kroz zastrašujući okvir tu prisutne alienacije i njenih žrtvi. Svojevrsni cinizam prisutan u naglašeno estetiziranoj liniji koja izvire iz tih „superdizajniranih“ atributa reprezentativnog urbanog miljea (aerodrom, futuristički enterijeri i eksterijeri suvremene arhitekture, trkaći strojevi i njihova metalna, aerodinamizirana „garderoba“ i sl.), ili iz oblina erotskih klišeja, stiliziranog seksepila aktova upoznatih na naslovnim stranama revija i magazina i koja kompoziciono, razvrstavajući motiv u planove, zatvara kadar u autentično strukturiranu cjelinu, najprije ukazuje na tu sklonost da se u slikarskom bilježanju tog folkloru suvremenosti ne bude tek pasivni registrator i promatrač.

Ne nudeći nikakva rješenja, alternative ili samaritanski poučne slogane Friščić jedino upozorava, nadahnutim likovnim jezikom i imaginacijom podsjeća i potiče na razmišljanje. Slikarski senzibilitet, vizualno i ekspresivno upečatljivo izražajan i osoben, u ovom umjetnika predstavlja osnovnu vrijednost. Impresivni prijelazi iz organičnosti figurativnog sižea u dekomponirane obrise kompozicionog toka slike, te superiorna koloristička artikuliranost to potvrđuju.

Sarajevo

Collegium Artisticum

Ibrahim Krzović

Obilježavajući 30. godišnjicu pobjede nad fašizmom i 30 godina svog postojanja Udruženje likovnih umjetnika BiH organizovalo je svoju tradicionalnu izložbu u zajednici s Udruženjem likovnih umjetnika primijenjene umjetnosti i Savezom arhitekata BiH pod naslovom „Collegium Artisticum“. Prekidajući svoju, pomalo ekskluzivnu, tradicionalnu izložbu (Sarajevski salon) organizatori su željeli da nastave onu, pred drugi svjetski rat, započetu tradiciju zajedničkog nastupanja i izlaganja stvaralaštva likovnih um-

jetnika i arhitekata Bosne i Hercegovine, kako bi ujedno nastavili tadanju težnju ka sintetičkom umjetničkom izrazu. Prilika za ovakvo okupljanje i djelovanje, pored jubileja, ukazala se nakon adaptacije i otvaranja novog izložbenog prostora u sklopu Kulturno-sportskog centra Skenderija. Taj prostor, savremeno opremljen izložbeni paviljon, služioće za kolektivne izložbe umjetnika sva tri udruženja, kao i za druge izložbe zbog čega naziv Collegium Artisticum s manifestacije prelazi na izložbeni pros-